

14 კრისტეშობის. 1914 წ.

მიიღება ხელის მოწერა

წლიური ფასი

≡ 5 მან. ≡

ცალკე ნომერი 10 კაპ.

უძველესი კვირეული საზოგადო-ეკონომ.

მიური და სალიბერატორო შურნალი

წელიწადი მისამე

რედაქცია ღიაა 9-3 საათამდე

მისამართი: თბილისი, Габаевский пер. № 3 რედაქცია „კლდე“. დეპეშისა: თბილისი კლდე.

ს ა რ ჩ ე ვ ი:

1. საქართველო და სომხეთი. — ა. — სა.
2. შაჰსაფლობა. — ჩ. — გესი.
3. ვადრება (დექსი). — მთის წიგნისა.
4. გერმანია და ტერორიზმი.
5. ქართველთა შორის წიგნობა-რედაქცია და მომსახურების საზოგადოება. — ფარსმან-ფარუხისა და კ-ძისა.
6. სოფლის გასაჭირი. — ქართლელისა.
7. პრესა
8. ქრთნიკა.
9. ფაუსტი. — ა. შ-ისა.

გერმანელები გარბიან. ნახ. ლოდვიგინისა.

საქართველო და სომხები

ჩვენში არ მოიპოვება არც ერთი პარტია, არც ერთი ბეჭდვითი ორგანო, რომელიც სათანადოდ არ ეპყრობოდეს ოსმალთს სომხეთის საკითხს. ჩვენ, ქართველებს, არამც თუ საწინააღმდეგო არა გვაქვს რა სომხეთის თავისუფლებისა, პრინციპიალურად მომხრენიც უნდა ვიყოთ და ეს ასეც არას. და თუ მაინც რამე გაუგებრობა არსებობს ჩვენსა და სომხებს შორის ამ საკითხის გამო, ეს უნდა მიეწიროს ზოგიერთების გაუგებარ ხელს, როგორც ჩვენის, ისე სომხების მხრიდან. ამას წინადაქართულ პრესაში გამოითქვა აზრი, რომ სომხეთის თავისუფლება, სხვათა შორის, იმისთვისაც არის ქართველებისთვის ხელსაყრელი, რომ შეამცირობს სომხობას საქართველოში. გვგონია, რომ ასეთი აზრი სიმართლეს არ უნდა იყოს მოკლებული. მაგრამ არ გავიდა დიდი ხანი და ერთმა სომხურმა გაზეთმა გამოაცხადა: ჩვენ კავკასიიდან ფეხსაც არ დავსძრამთო. მართალიც რომ იყოს ასეთი განცხადება, ვფიქრობთ, რომ ასეთი სიმართლე ჯიბრით არის ნათქვამი. უპირველესად ყოვლისა ასეთი განცხადება შესწორებას მოითხოვს. ჩვენ ძალიან ნაკლებ გვინტერესებს — წავლენ, მართლა სომხები კავკასიიდან თუ არა. იმის გარდა, რომ შეუძლებელია ეწმიადონის კავკასიიდან ოსმალთს სომხეთში გადატანა, რაც თავისთავად გულისხმობს, რომ სომხები კვლავ იქნებიან კავკასიაში — ჩვენ სამშობლოს მთელი კავკასია არ შეადგენს და ძალიან გულგრილად შეგვიძლიან ავიტანოთ ის ფაქტი, რომ ერევნის გუბერნიისაში, მაგალითად, კვლავ იქნებიან სომხები. მაგრამ შეამცირობს თუ არა სომხების შემოსევას საქართველოში განთავისუფლებული სომხეთი, ეს ჩვენთვის დიდი საკითხია და უფლება გვაქვს ამის შესახებ რამე იმედი გამოვსთქვათ.

თავი დავანებოთ შთაბეჭდილებას, რომელიც შესაძლებელია მრავალნაირი იყოს და ვაკითხოთ მხოლოდ ერთი: რა გავლენას მოახდენს განთავისუფლებული სომხეთი საქართველოზე? ახლა საქართველოში სამასი ათასი სომეხი სცხოვრობს, რომლის უმრავლესობა ქალაქებში ბინადრობს. შეიძლება რამე იმედი ვიქონიოთ, რომ ნაწილი ამ სომხობისა თავის სამშობლოს მიაშურებს? გვგონია, რომ საფუძველი ამ იმედისა არსებობს. ნუ იფიქრებენ სომხები, რომ ჩვენი მსჯელობა მათთვის სავალ-

დებულოა, მაგრამ მათ უფლება უნდა მოგვცენ ისეთ დროს, როცა ჩვენ თვალწინ ასეთი დიდი საკითხი სწყდება, სწორედ ასე ვიმსჯელოთ. „კავკასიის სლოვო“-ს განცხადება, რომ თბილისის თვითმმართველობის ხმოსნები სომხეთში არ წავლენო, პასუხი არ არის ჩვენს შეკითხვანედ. ბატონი ხატისოვი და ბატონი დოლუხანოვი რომ სომხეთში არ წავლენ, ეს ჩვენ კარგად ვიცით. სამშობლო ქვეყანაში დედაენის უცოდინართა მისვლა იგივეა, რომ უცხო ქვეყანაში უპასპორტოთ მიხვიდე. არ წავლენ იქ არა მარტო სომეხი ხმოსნები, არ წავლენ სომეხი ადვოკატებიც. რადგანაც მათი ერთად ერთი ენა რუსულია, რომლითაც თავისუფალ სომხეთში მართ-მსაჯულებას სამსახურს ვერ გაუწევენ. მაგრამ სომეხ ხმოსნებისა და ადვოკატების გარდა არსებობს ქვეშარიტი სომეხი ხალხი, პატრიოტები შეგნებით, სომხები იდეურად, რომლებიც თავის უწმინდეს მოვალეობად ჩასთვლიან ყოველი კუთხითან იმ ქვეყანას მიაშურონ, იმ თავისუფალ სამშობლოს, რომლისკენაც გზა ასე სისხლიანი და ეკლიანი იყო. თუ არ ეს, მათი და მათ მამა-პაპათა ბრძოლა მოკლებული იქნება უდიდეს სიტკბობას.

მაგრამ ისინი წავლენ არა მარტო იმიტომ, რომ ეს სიტკბოება იწვინონ, ამას მოითხოვს თვით რეალური ინტერესები მათი სამშობლოსი. მომავალ თავისუფალ სომხეთში ყველაზე ნაკლები თვით სომხები იქნებიან. ამას ამბობენ ის ციფირები, რომელიც გასაბათილებლად სომხებს ჯერ არ უზრუნვიათ. ევროპის დიპლომატიამ თუ გინდა კიდევაც შექმნას სომხეთი უსომხებით, არა გვგონია ამან პატრიოსანი სომხები დააკმაყოფილოს და ისინი ეცდებიან დიპლომატიური ფორმულა რეალურ ცნებად აქციონ და ისეთი სომხეთი შექმნან, რომელიც შეეფერება მათ ეროვნულ იდეას. სახელმწიფო და სამოქალაქო ცხოვრება სომხეთისა, ვაჭრობა და მრეწველობა, მეურნეობა, სწავლა-განათლება და მთელი სოციალ-პოლიტიკური ცხოვრება მრავალ ძალებს მოსთხოვს სომხის ხალხს და პირველი რაც უნდა შექმნას სომხეთმა, ეს არის მაღალი კოშკი და დიდი საყვირი, რომ თავის გაბნეულ მოქალაქეებს მოუწოდოს. საიდან უნდა მოუწოდოს მან ამ მოქალაქეებს? ყველა იმ ქვეყნებიდან, სადაც კი სომხები სცხოვრობენ და საქართველოც ერთი იმ ქვეყანათაგანია, სადაც სომხები სცხოვრობენ და რომელიც ყველაზედ ახლო სდევს სომხეთზედ.

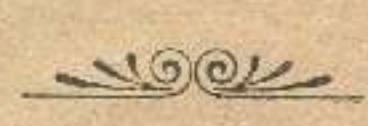
წავლენ თუ არა საქართველოდან სომხები თავის ახალ სამშობლოში? გვეუბნებიან რომ არა, ამ

უარს საპატიო მიზეზებში ახვევენ, მაგრამ ასეთი განცხადება ჩვენ მაინც უცნაურად მიგვაჩნია. უმაღლესი ეთიკა თანამედროვე მოქალაქობრივობისა ის არის, რომ ადამიანი თავის ქვეყნის ქვეშევრდომი იყოს, და ეს გრძობა რომ სომხის ხალხში არ იყვეს, მაშინ არც იბრძოდებდა თავისუფლებისთვის. ჩვენ ვერ წარმოგვიდგენია ისეთი სომეხი, რომელიც სიამოვნებით არ იცხოვრებდეს თავის ტერიტორიაზედ. მაგრამ, გვეუბნებიან რომ მას ბევრი ინტერესი აქვს თავის სამშობლოს გარეთაც, იგი მიბმულია სხვა ქვეყნებთან ნივთიერად. კერძოდ საქართველოზედ უნდა ვსთქვათ, რომ ასეთი წარმოდგენა გადამეტებულია. ჩვენ ახლა ხელთ არა გვაქვს ზედმიწევნით ცნობები სომეხთა რაოდენობისა და მათი მფლობელობისა საქართველოში. მაგრამ ჩვენ ვიცით რა ხასიათისაა როგორც ეს რაოდენობა, ისე ეს მფლობელობა. თავი რომ დავანებოთ იმ სომეხებს, რომელნიც ისტორიულად სცხოვრობენ საქართველოში, რაც მათ საერთო რიცხვის უმცირესობას შეადგენს — უმრავლესობა ისეთ ელემენტს წარმოადგენს, რომლის ბინადრობა იმ პროფესიით განისაზღვრება, რომელსაც მისდევს იგი. თბილისში გადმოსახლებულ სომხის ნივთიერი ინტერესი, რომელიც ან შეწაღეობას მისდევს, ან ზეინკლობას, ან ნავთით ხელზედ ვაჭრობას და მეეზოვეობას, ისეთი ღრმა ინტერესი არ არის, რომ არ შეიძლებოდეს, ამის გამო, მათი თბილისიდან დაძვრა. ამისთვის საჭიროა მხოლოდ, რომ სომხის პატრიოტებმა მათთვის მართლაც, მოაწყონ ახალ სომხეთში სამუშაო. რაც შეეხება მდიდარ სომეხებს, რომლებსაც ძვირფასი სახელები აქვთ თბილისის ქუჩებზედ — მათ შესახებ აშკარად შეგვიძლიან განვაცხადოთ, რომ არავითარ წარმოებას ისინი საქართველოში არ მისდევენ. ისინი ან ბაქოს ნავთით იყვებებიან, ან მსხვილი ვაჭრობით. მაგრამ როგორც ბაქო არა სდევს საქართველოს საზღვრებში და არ არსებობს კომერციული წესი, რომ ბაქოს ნავთის მწარმოებელი უსათუოდ თბილისში სცხოვრობდეს, ისევე მსხვილი ვაჭარი მუდამ თავისუფალია ადგილის გამოცვლაში. საჭიროა მხოლოდ რომ ამას მართლაც მისი ვაჭრული ინტერე-

სი მოითხოვდეს. ამ მხრივ კი ჩვენ არა გვგონია, რომ ახალი სომხეთი ნაკლებ სავაჭრო ინტერესს წარმოადგენდეს პატრიოტ სომეხ ვაჭრისთვის. თუ ასეა საქმე ქალაქებში, ასევეა მთლიან სოფლის მეურნეობაში. საქართველოში ჩვენ არ ვიცნობთ არც ერთ მსხვილ სომხურ მეურნეობას. რაც შეეხება მიწის მფლობელობას, იგი სხვა და სხვანაირია და, რაც უფრო საყურადღებოა, ეროვნულ-სომხური მნიშვნელობა ამ მფლობელობას არა აქვს. სომხური მფლობელობა პარცელიალური ტიპისაა საქართველოში და იქ კი, სადაც სომეხები კომპაქტურ მასას წარმოადგენენ, ეს მფლობელობა საკუთრებაზედ არ არის დაფუძნებული, ასე მაგალითად, ახალქალაქის მაზრაში, სადაც მთლიან სომეხები სცხოვრობენ — მიწა სახაზინოა, ნუ თუ, თუ კი ახალქალაქის სომეხებს, რომლებიც სულ მოკლე ხანში დასახლდნენ აქ, ვინმე საკუთრებას გაუჩენს სომხეთში — ისინი არ ირჩევენ იქ წასვლას?

ყველა ამ მოსაზრებას დიდი გამასწორებელი მნიშვნელობა აქვს იმ ნაკლისთვის, რომელიც უსათუოდ ზედ დაერთვის პირველ ხანებში სომხეთის ავტონომიას. ეს ნაკლი კი, როგორც ზევითაც აღვნიშნეთ, მდგომარეობს იმაში, რომ ახლანდელ მოსახლეობის მიხედვით, სომხეთში თვით სომეხები უმცირესობას შეადგენენ. ამას ანგარიშს გაუწევინ სხვა სახელმწიფოანი და ანგარიში უნდა გაუწიონ თვით სომეხებმაც. თუ ეს ნაკლი გამოსწორებული არ იქმნება — ჩვენ სომხეთის თავისუფლება ვერ წარმოვიდგენია. სახელმწიფოს მოწყობა რომ ადვილი იყოს უხალხოთ, ებრაელ მილიონერებისათვის სულ უბრალო საქმეს წარმოადგენს პალესტინის ყიდვა, და სიონისტების გეგმაც სწორედ იმიტომ დაიმსხვრა, რომ პალესტინაში წასვლის მსურველი კოტა აღმოჩნდა ნუ თუ სომეხებიც ამას ჩაიდენენ?

ა—ი.

Handwritten mark or signature.

მოუსაკლობა

გაზეთებს ყოველდღე მოაქვთ საშინელი ამბები საქართველოს ყოველი კუთხიდან, საცა ხალხს შიმშილი მოელის. იმერეთი, ქართლი და კახეთი ერთგვარად არიან დაზარალებულნი როგორც მოუსაკლობით, ისე ომისა გამო.

გურიასა და სამეგრელოში წვიმებმა წახდინეს ის მცირე მოსავალიც პურისა და სიმინდისა, რომელიც ჩვეულებრივზე ნაკლები მოვიდა წრეულს. ომში გაწვეულთა ოჯახები, უმუშახელოდ დარჩენილნი, ვერ ასწრობდნენ ქირნახულის დაბინავენას და ყველა ამ მიზეზის გამო ჩვეულებრივი მოსავალი 10—20 პროცენტამდე დაეცა; იქ, სადაც გლეხს 200—300 ფუთი სიმინდი უნდა მოსვლოდა, მთელი ოჯახის გამოსაკვებად 20—30 ფუთი შერჩა ხელში. ზოგიერთ სოფელში, უფრო დარიბს ოჯახებში ამაზედაც ნაკლები შემოვიდა და მთელს ამ მხარეს შიმშილობა მოელის სულ ცოტა ხანში.

ასეთ საერთო კრიზისს ზედ დაერთო ღვინის გაყიდვის აკრძალვაც, რამაც მთელი ქუთაისის გუბერნიის მეურნეობა ერთი ხელის მოსმით გაამტკვრა. იქ, სადაც ასი, ათასი ფუთობით იყიდებოდა ყურძენი თუ ღვინო, წრეულს ბაზარში დაინახავდით რამდენიმე დღის განმავლობაში ტყუილად მდგომ ურმებს, ყურძნით დატვირთულებს, — რადგან მყიდველი არსად იყო და ურემი, ხარები, პატრონი იძულებული იყო მომცდარიყო და გროშის ფასადაც ვერ გაეყიდნა თავისი ნაოფლარი; წვიმაში და გარედ ყოფნის დროს კი მთელი ეს სარჩო — ყურძენი ფუჭდებოდა და ღებოდა. ასეთ სურათებს მრავლად შევხვედრივართ თვით ქუთაისშიაც. ღვინის აკრძალვამ თითქო სიცოცხლეც აუკრძალა ქუთაურებს, რადგან დიდძალი ხალხი ღვინოსა და ყურძნიდან აღებული ფულით იკვებებოდა, სხვა შემოსავლის უქონლობისა გამო. აუარებელი გაყვანილი მუშა, ყადაღის დადება ერთად ერთ სარჩოზედ და ბუნებრივი მოვლენანი, თითქო პირი შეუკრავთო, მძიმედ დააწვნენ ჩვენს ეკონომიურ ცხოვრებას.

არა ნაკლები უბედურობა ეწვია კახეთსაც. რაღა თქმა უნდა რომ ომმა აქედანაც დიდძალი მუშა ხალხი გაზიდა და ხელი შეუშალა დროზედ და კარგად მოევლოთ თავიანთ მოსავალისათვის. ვინ არ იცის, რომ კახეთი განსაკუთრებით ღვინის ქვეყანაა,

ნაა, რომ იქ ოციათას დესეტინაზე მეტი ვენახია და 3—4 მილიონ ვედროზე მეტი ღვინო მოდის. მთელ ამ მოსავალმა მრავალი ქირი გამოსცადა წრეულობით. ჯერ იყო და სეტყვამ განადგურა მრავალი ვენახი. ჩვენ ხელთა გვაქვს ცხოვრები მარტო თელავის რაიონისა და იქიდანაც ნათლად სჩანს თუ როგორ დააზარალა სეტყვამ კახეთი. მაგ. წინანდალში ზარალი იყო სულ 84 ათასი მან. აქედან საუფლისწულო მამულისა — 30 ათასი მან. კონდოლში — 45,190 მან., კისისხევში — 74,000 მ., ვაჩნაძიანში — 19,500 მან. — სულ 250,000-მდე მანეთისა. და ეს, როგორცა ხედავთ, სულ რამდენიმე სოფელში. მართალია, სხვა რაიონები ასე მძიმედ არ დაზავებულან, მაგრამ სხვაგანაც შესამჩნევად დაზარალდა ხალხი. ამას მოჰყვა ომიც თავისი უცნაური შედეგებით და მთელი კახეთი აუტანელ გაჭირვებაში ჩააგდო. მთელი ცხოვრება უნდა შეწყვეტილიყო, რადგან ერთად-ერთი სახსარი — კახური ღვინო — აკრძალეს გასაყიდათ.

ჩვენ უკვე გვქონდა ლაპარაკი იმაზედ, რომ ღვინის აკრძალვა გამოწვეული იყო უბრალო გაუგებრობით, მაგრამ დღევანდლამდის ეს გაუგებრობა ლოდევით აწვევს გულზედ ღვინის მეურნეს. ან რას მიაღწიეს ამ აკრძალვით? რუსეთში არყის მსმელებს ათასი სხვა საშუალება გამოუგონიათ დასათრობად და ყოველდღე გაზეთებს მოაქვთ ამბავი, რომ იქ სვამენ დენატურატს, პოლიტურას, ოდეკოლონს, თამბაქოს ნადულს და ათასგვარი სისხამგლით იწამლავენ თავს. ამავე დროს ყველგან სწარმოებს ჩუმად გაყიდვაც ღვინისა, რადგან ყოვლად შეუძლებელია თვალყურის დევნება იმ აუარებელ ხალხისათვის, რომელიც ღვინითა და არყის ვაჭრობით ირჩენდი თავსა. შორს რომ არ წავიდეთ, თბილისშიაც მრავლად შეხვდებით მოვრალეებს და აქედანაც უნუგეშო დასკვნა უნდა გამოვიყვანოთ, რომ ქურდ-ბაცაცები და ბოროტ-მოქმედნი ახერხებენ თავიანთ ჯიბის გასქელებასაც კი უკეთ, ვიდრე ომამდე და პატიოსანი გლეხი ან ვაჭარი კი პირში ჩალა გამოვლებული რჩება. ერთი ხელის მოსმით ადამიანთა ზნეობის გარდაქმნას ყოველთვის ასეთი შედეგები მოსდევს.

მაგრამ დაუბრუნდეთ კახეთს. სად უნდა წავიდეს იმოდენა ღვინო და რითი უნდა გამოიკვებოს ისედაც დაცემულმა, უმუშახელოდ დარჩენილმა გლეხმა? ისევ უნდა ჩარჩებს, მოვახშევებს და ათასგვარ ქურდ-ბაცაცას ჩაუვარდეს ხელში რომ დღეს მაინც არ მოკვდენ შიმშილით, რაკი ხვალეს იმე-

დით არაფერს ძღვება. ასეთ უბედურებაში, კრედიტი მაინც უნდა გაეხსნათ ფართოდ გოგნებისათვის, რომ თავი შეენახათ, მაგრამ ჯერ-ჯერობით ასეთი საქმე არაფერს უკისრია და კახეთსაც ისეთივე შიმშილი მოელოს, როგორც იმერეთს.

დარჩა ქართლი. მაგრამ ქართლი ყოველთვის იყო და არის ყველაზედ გაღატაკებული და დაცემული, რადგან ეს დედა-გული პურის მოსავლისა გამოიფიტა და ათასგვარი დახლართული პირობების გამო სრულიად დაჰკარგა სახელიც კი პურიანობისა, არამც თუ სახრაფი. ქართლის სოფლები მეტად დარიბნი არიან შემოსავლით და გარე სამუშაოთი ივსებენ იმას, რაც შინ მუშაობით აკლიათ. მუშაობენ რკინის გზაზედ, მიდიან სამკლად, სათოხნად, თუ სხვა რამ მიწის სამუშაოზედ სხვაგან. ყველაფერი ეს მოსპობილია დღესა და მოუსავლობისა და ომის გამო ქართლიც სულს დაფავს სიღატაკეში. ერთად ერთი მაშველი წყარო ქართლისა—მეხილეობა—რომელმაც უკანასკნელ წლებში კარგად მოიკიდა ფეხი და პროგრესის გზასაც დაადგა,—წრეულ უცებ დიდ კრიზისში ჩავარდა. ომმა შესწყვიტა მიმოსვლა, დასცა ხილის ფასი და ათასობით ფუთი

საუკეთესო ხილისა ან ჩაღის ფასად იყიდება, ან სულაცა ღებება. აქაც, რასაკვირველია დიდ სამსახურს გაუწყვდა ხალხს მოწესრიგებული კრედიტი ან ვაჭრობის ორგანიზაცია.

აი, როდესაც საკითხი სდგებოდა იმისა თუ რა დახმარება აღმოეჩინოს სოფლებს—შესწავლეს და ჯარში გაწვეულთა ოჯახებს—უმთავრესი ყურადღება უნდა მიექცეს არა საქველ-მოქმედოთ ფულის დარიგებას,—რითაც ხალხი მხოლოდ ირყვნება და მეურნეობასაც არაფრით არგებს,—არამედ **შრომის ორგანიზაციას**. ეს ორგანიზაცია ბევრის მხრით გააუმჯობესებდა ეხლანდელს მდგომარეობას და მომავლისათვისაც მოამზადებდა უკეთეს ნიადაგს განვითარებისათვის. ყველა ის თანხები, რომელიც შეიძლება გადადებული იყოს თავად-აზნაურობისაგან, ერობის კავშირისა თუმთავრობ., უნდა მოხმარდეს საზოგადო სამუშაოთა შექმნას. უნდა შეიქმნას კოოპერატივები ნაწარმოებთა გასასაღებლად, საცა ეს ნაწარმოები რჩება გაუყიდავი, მაგალითად ხილი ქართლისა, თამბაქო შავი ზღვის ნაპირებისა და ქიზიყისა, რომელიც იმისდა მიუხედავად რომ თამბაქო არამც თუ აკრძალული არ არის, არამედ დიდ

გერმანელებისაგან აფეთქებული წყლის კოშკი ქ. ლომში.

გასავალშია, — მაინც საშინელ კრიზისს განიცდის. უნდა მოეწყოს ახალი და გაძლიერდეს უკვე არსებული საკრედიტო კოოპერატივები, რომ დახმარება გაუწიონ ისეთ უმწეო მდგომარეობაში ჩავარდნილ დარგებს, როგორც არის მაგალითად მეღვინეობა.

მაგრამ მთავარი ყურადღება უნდა მიექცეს ისეთ საქმეებს, საცა უმწეოდ დარჩენილი მუშები და გლეხები იპოვიდნენ დღიურ სამუშაოს. ასეთი საქმე არის ის საქმე, რომელსაც ემსახურება ხოლმე ერობა. გზების გაყვანა, გაყვანა სარწყავ არხებისა, ხიდების გაკეთება და სხ. ესეთი საზოგადო საქმეები მით უფრო სასარგებლონი იქნებიან, რომ ერთსა და იმავე დროს დააკმაყოფილებენ უმუშევართ ნამდვილის დაფასებით მათი მარჯვენისა და არა სამოწყალოდ გადაცემული გროშებით და მეორეც, მოამზადებენ ჩვენს გავერანებულ ქვეყანაში ნიადაგს უკეთესი მომავლისათვის. დღეს მთელი მეურნეობა შეფერხებულია უგზო-უკვლობით, უწყლობით და სხ. საქონლის პატრონს უგზობისა გამო ვერ გაუტანია ბაზარში თავისი ნაწარმოები და ვერ შემოუტანია ბაზრიდან საქირო ნივთი. უმწეო გლეხს ვერ უხვირებია თავისი მამული, რადგან სარწყავი წყალი არა აქვს და ათასგვარი გადასახადი კი აწევს კისერზედ, — ბატონისა, სახელმწიფოსი, საერობო და სხ და სხ.

მხოლოდ ასეთი რაციონალური საშუალებით შეიძლება ეშველოს რამე დაღუპვის გზაზედ დამდგარ ხალხსა და არა საქველმოქმედოთ გაცემული გროშებით.

ჩვენის აზრით, მთელი ეს საქმე უნდა იკისროს და გაუძღვეს მას — თავად-აზნაურობაში, რადგან საუბედუროდ აქამდის სხვა არავითარი ლეგალური ორგანიზაცია, რომელსაც შეეძლოს ამ ტვირთის ზიდვა, არ არსებობს. მართალია, დღეს ოშია და ყველას ყურადღება აქეთაა მიმართული, მაგრამ თავად-აზნაურობამ საკმარისი წვლილი გაიღო ომისათვისაც; გარდა ჯარში გაყვანილებისა, მან მოაწყო საავადმყოფო, გადასდო ფული, აწყობს სამხედრო რაზმებს, შველის დაჭრილთა და ავადმყოფთა ევაკუაციას და სხ. და სხ. — ყველა ეს უკვე გჩარხულია, მუშაობა სწარმოებს დს მაშასადამე მიჩენილი ჰყავს ხალხი. ახლა დროა ვიფიქროთ მეორე მხარეზედაც. იმ მხარეზედ, რომელსაც გაცილებით მეტი უბედურება შეიძლება მოჰყვეს ვიდრე თვით ომსა — ვიფიქროთ შიმშილზედ. თუ ომში კვდება ერთი, შიმშილი ემუქრება ათს და ომიდან დაბრუ-

ნებულიისათვისაც აუცილებელია მეურნეობის ჯანსაღად დახვედრება რომ საბოლოოდ არ გატყდეს წელში და სასოწარკვეთილებას არ მიეცეს.

დავეჩქაროთ, ვიდრე შესაძლებელია კიდევ.
გოგოლაძე

რ. გ.

კ ე დ რ ე ბ ა

არ შემისმინო, არა, ლაღადი, მტანჯე, ჩამიქრე მზე სხივთა მფენი, ილტოდე ჩემგან, დაუდნობელი რკინა შეიქმნეს ეგ გული შენი. აუწერელი სევდით შემშოსე, ჯალიათად იქეც, მიმეცი იქვებს: იყავი ცივი და ეგ ღიმილი ბედნიერებას ნუ მომანიჭებს. იყავი ცივი როგორც საფლაფი, საფლაფი თვით მეც გამიჭერ ჩემო! ღრუბლით დაძვარე ჩემი ვარსკვლავი, ვგოდებდე, არეინ იყოს გარშემო. თვალთაგან კრემლი დამადვრევინე, ამაქვითინე, ვით წყლის პირს ძეწნა, ეკლის გვირგვინი დამადგი თავსა, ბევრიც გეხვეწო, ნუ გასჭრის ხვეწნა. რაც ჩემთვის ეხლა ძვირფასი არის, ის ყველა შენგან დე გაცამტვერდეს, ვარამი მიძღვენ, გული მშფოთვარე, ათიათასი ტანჯვით აძგერდეს. სამოთხის კარიც დამიხშე, ოღონდ უგრძნობელს, ცივსა, მომიდე აღი ლანდად მაქციე, რომ გამოვსცადო სიცოცხლეშივე სიკვდილის ძალი.

მთის ნიაფი.

გერმანია და გერმანელები

(დასასრული)

თუ ომია, თქმა არ უნდა, თვალში არავინ გვაკოცებს, ომში გახლებულ ადამიანს ზნეობის კანონებისათვის არა სცხელა. მოჰკლას, ხიშტით ქალა გაუჩხოს თავის მეტოქეს, — აი სად მიჰქრის მისი გონება! ამ მხრივ, თქმა არ უნდა, არც ჩვენი ჯარის-კაცები იქმნებიან უცოდველნი, ხელს ვერ დავაფარებთ თვით ჩვენს მოკავშირეებსაც. მაგრამ არც ის უნდა დაიფაროს, როქ მტერი ბევრჯელ საჭიროებით გამოუწვეველს სისასტიკეს იჩენს რაც შეეხება სამართლიან მსჯავრს, უნდა შევნიშნოთ, რომ გერმანია მშვიდობიან ცხოვრების დროს მართალია, მუდამ მზადებაში იყო, მაგრამ მთელ საუკუნის განმავლობაში, თუ ფრანგებთან ომს არ მივიღებთ მხედველობაში, მას ერთხელაც თოფი არ გაუგდია. უცხო ერთადში სიმპატია-ანტიპატია ისეთივე იყო, როგორც სხვებისა, ანგარეზხეც ესევე ითქმის. სხვაფრივ თუ ვისმეს ჰქონია აზრი უცხო ერთა გამოსარჩლებისა, არც გერმანია დამდგარა უკან. როდესაც სერბები ყარაგეოზოევიჩების მეთაურობით აუჯანყდნენ ოსმალებს, ევროპაში ერთადერთი გიოტე იყო, რომელიც დაფაცურდა, აღივსო უსაზღვრო ჰუმანიური სიყვარულით ამ უცნობ და ნახევრად ველურ ხალხისადმი, რომელთა არსებობა იმდენად უწყოდნენ ევროპაში, რამდენადაც აფრიკელ ქამიტთა ტომებზე გოტე სწერს პოემას კეთილშობილ ტყვე ქალ აზან-ალაზე და მთელ ევროპის ყურადღების ისარს გადაჰხრის მისკენ. ასევე მოხდა საბერძნეთის თავს; როდესაც ეს უკანასკნელი აჯანყდა დამოუკიდებლობისათვის მთელი გერმანია ფეხზე დადგა, ელიონთა სიყვარულმა ერთა გაშალა, რაც ასე მშვენივრად დასურათბატდა ვილჰელმ მიულერის მელოდიებში „ბერძენთა სიმღერები“. ასეთივე კეკლუცი სიმღერებით შეჰხვდა ჰანრი ჰაინე მადიარების აჯანყებას 1848 წ. შეეცარელთა ბრძოლას გეორგ პერვეგი უგალობს ჰიმნს... გერმანელებს არც თუ ფრანგებისათვის აუქცევიათ ზურგი, როდესაც იქ გახურებული რევოლიუციის ქარიშხალი არყევდა მთა-ბარს. კლპოშტოკი, გეორგ ფორესტი აღმაფრენით ეგებებიან მას. „სიკვდილი დანტონისა“ დიდებულ ტრაგედის სიუჟეტად გადაიღო სამწუხაროდ ნაადრევად განსვენებულმა გეორგ ბიუნხერმა. თვით ნაპოლეონი, რომელმაც ბევრი შა-

ვი დღე განაცდევინა გერმანიას, პოეტთა საყვარელ გმირადა ჰხდება, მაგ. ბრაგეზ, ჰანრი-ჰაინემ და მრავ. სხვ. ხოლო ამ უკანასკნელ დროს ცნობილია ფონ-გოლცმა დასტამბა წიგნი „გამბეჭდა და მისი ჯარი“, რაც ისეთ ძეგლად უნდა იქნებოდეს, რომლის მზგავსი არა თუ უცხოელებს, — სხვათა თვით ფრანგებსაც კი არ დაუდგავთ თავიანთ სახელოვან დიდ ორატორ-პოლიტიკოსისათვის.

მაშ რად ყოფილა გერმანია დამნაშავე? მხოლოდ იმითომ, რომ მას უფრო, ვიდრე სხვას, გამოუჩენია სიცოცხლის ძალა. გერმანია გაშლილი საასპარეზო ველია, სადაც მომუშავე ჰიანქველები დაფუსფუსობენ. გერმანიან დაიმორჩილა თვით ბუნება. დაკლავნილ მდინარე რეინს. მხოლოდ მან მისცა სწორე მიმართულება, რის გამოც იგი გარდაიქმნა ვაჭრობის მთავარ ღერძად. დღეს რეინის ნაპირები აყვავილებულია დიდებულ სავაჭრო და მრეწველ ქალაქებით, რომელთა არსებობა სოფლის სახელებითაც არ იცოდნენ ამ ოციოდე წლის წინად. ბელგიის ვაჭრობა-მრეწველობა ფაქტიურად მათ ხელში დარჩა. რკ. გზამ საუცხოოდ შეჰქრა გერმანია, როგორც ახალი კართავო გერმანია საშინელი სისწრაფით იზრდებოდა. ზღვა მისი მორჩილი შეიქმნა, ზღვის დედოფალი ინგლისი შურით შეჰყურებდა მის ზრდას, ვერც ის, ვერც მისი დობილი საფრანგეთი ვერა ჰნიშნავდნენ, თუ ეს საოცარი ერთ რარიგი სისწრაფით ფეხს იკიდებდა იქ, სადაც მათ წარმოდგენაც არ შეეძლოთ. გერმანია თავის მეცადინეობით სამკედრო-სასიცოცხლო ომი გამოუცხადა მთელს მსოფლიოს ეკონომიურ ნიადაგზე. მისი აფრა, ახალგაზრდა იმპერიის დროშად დაურიალებს ყოველგან. ვერაფერმა ვერ შესძლო გერმანიის ვაჭრობის ზრდის შეჩერება, ნელ-ნელ, მაგრამ ბეჯითი ნაბიჯით მსოფლიო ბაზრებიდან იგი ერეკებოდა ინგლისსა და საფრანგეთს. ეხლა, ამ ომის დროს, ყველანი ბოიკოტს უცხადებენ გერმანიას, რა თქმა უნდა, ვაჭრობის დმერთს არც რისხვა სწამს და არც სენტიმენტალობა. არავითარ პატრიოტულ მოწოდებას არ შეუძლიან მისი შეჩერება და თავისთავად იქ შეიჭრება, სადაც კი საჭიროებას დაინახავს. ასე იყო დღემდის. ასევე იქნება ხვალაც, როდესაც ზავი შეიკვრება. გერმანიის სული ვეშაბად გარდაიქმნა. იგი სიტყვებს არ ხარჯავს უბრალოდ იქ, სადაც მოქმედებაა საჭირო. ამ ოცდაათი წლის წინად, მაგ., გვინების ყურეს ნაპირებს ეწვივნენ გერმანელები. აქ წინად ათასში ერთხელ ინგლისისა და ფრანგების ხომალდებს თუ შეუვლიათ,

თორემ სხვაფრივ იგი ყრუ უდაბნოს წარმოადგენდა. მცხოვრებნი, რა თქმა უნდა, მათთან ეწეოდნენ ვაჭრობას, მაგრამ აი, გაჩნდნენ გერმანელები და სწრაფად მთელი ეს მხარე დაიკავეს. მთელი ფირმების ვაჭრობა ეხლა მათ ხელში გადავიდა.*) სწრაფი და იაფ-ფასიანი ნაოსნობა, საქონლისა და მგზავრების გადაყვანად გამოყვანა გერმანელებისკენ ეწეოდა იქაურ მცხოვრებლებს. ამათაც შეითვისეს მცხოვრებთა გემოვნება და მალე ინგლისისა და ფრანგების ვაჭრები აიძულეს იქაურობა ან დაეკლათ, ან და მათგან შეეძინათ საქონელი. მართლაც, ყველა ეროვნებათა ფირმები დღეს მთელს იმ მხარეში მაგან არიან დამოკიდებულნი, უიმათოთ ველარ გასძლებენ, თუმცა მათდამი ერთი ზიზღის მეტს არას გრძობდნენ... ასევე ითქმის აფრიკის მეორე მხარეზე. კატანადან მოყოლებული ნილოსის შესართავის გასწვრივ მათ საუცხოვო რკინის გზები გაიყვანეს და ნელ-ნელ კონგოს დაუახლოვეს. ამან კი ის გარემოება შეჰქმნა, რომ ბელგიელებმა კონგოსთან ვაჭრობა ამ გზაზე გადმოიტანეს, რადგან ამ მხრით უფრო სწრაფად გადმოდიოდნენ ევროპაში, ვიდრე ძველი გზით. ეს კი თავისთავად ნიადგს ამზადებდა, რომ ახლო მომავალში კონგოც სულ მთლად გერმანელთა ხელში გადმოსულიყო, როგორც ანტვერპენი სახელით ბელგიის პორტად ითვლებოდა, ნამდვილად კი გერმანელებს ეკავათ იგი...

მაგრამ კმარა; ამ მცირე მიმოხილვით ჩვენ გვსურდა ჩვენ მკითხველთათვის დაგვეჩვენებინა, რომ გერმანია და გერმანელები დღეს კაცობრიობას უმაგალითო მაგალითს თუ აჩვენებენ, აჩვენებენ მხოლოდ იმიტომ, რომ დაუღალავად მუშაობენ იყვნენ. არც ერთი დარგი მათ არ დარჩენიათ, რომ წინ არ წასულიყვნენ. მათ მიუკარებლობას და სიცივეს უკიტიებდენ, მაგრამ ავიწყდებათ ერთი რამ, რომ გერმანიას ვარკა ვარალისათვის არ ეცალა, რომ იგი მუდამ შრომაში იყო გართული, ნაკლები ყვირილი და მეტი საქმე. — აი გერმანიის ღოზუნგის თქმა არ უნდა, საბოლოოდ გასტყვენ მას, გერმანიას დაიმორჩილებენ, შეიძლება ისიც, რომ საბატოო ზავის ნაცვლად გასრისონ კიდევ, მაგრამ თუ ევროპა და მებრძოლი სახელმწიფონი განაგრძობენ დარდმანდულ ცხოვრებას და მარტო სიტყვიერ ზიზღით დაიწყებენ ზრდას, გერმანია კვლად აღზდგება მკვდრეთით, დროებითი შემუსვრილი მისი ვაჭრობა კვლავ აყვავილდება და რამდენიმე ათეულ წელში დაფინახავთ, რომ დღეს გასრესილი გერმანია კვლავ ჰეგემონიის ღაგამს ამოსდებს პირში თვის მეტოქეებს, რადგან გამარჯვება შრომაშია და ვასაც უნდა გაიმარჯვოს, უნდა იშრომოს.

დ კ ძე.

„ქართველთა შორის პორნოგრაფიის მომსახობი საზოგადოება“

ოდესღაც ჩვენში ერთი საზოგადოება დაარსდა.

ეს საზოგადოება ქართულ სოფლებში სადგომებს ქირაობდა, სადაც სხვა უმნიშვნელო ნივთებთან ერთად, სხვათაშორის, ბოთლებსაც ინახავდა.

რისთვის ინახავდა ეს საზოგადოება სოფლის სადგომებში ბოთლებს, ჯერ გამორკვეული არ არის, მაგრამ საფუძველი გვაქვს ვიფიქროთ, რომ ამის თავისი ღრმა მოსაზრება ჰქონდა.

ჰქონდა საზოგადოებას კიდევ რამდენიმე მამული სოფლად.

და თუმცა მამულები შემოსავალს არ იძლეოდნენ, მაგრამ გასავალი დიდი ჰქონდათ, რადგანაც უწმინდეს მოვალეობად ითვლებოდა, გამგეობის ყოველ წევრს ენახულა ეს მამულები და „მომსახობა“ დაეწერა.

ჰქონდა საზოგადოებას, აგრედვე, რამდენიმე შკაფი, სადაც ქართველი ხალხი ძველ ბარათებს და ყარამანიანის ამბებს აგროვებდა — არ ვიცით რათა!

*) იხილეთ „რუსე. კედ.“

ყველა ამ საბუთის ძალით საზოგადოებას „წე-

გაყინულ წყალში გადასვლა რუსის ჯარისა მდ. რაბაზედ.

რა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება“ ერ-
ტვა.

მაგრამ ამ საზოგადოებაში უბრალო ადამიან-
ებთან ერთად, ჭკვიანი ადამიანებიც იყვნენ, რომ-
ლებიც ფიქრობდნენ, რომ საზოგადოებას უფრო
შესაფერი და გარკვეული სახელი შეჰფეროდა.

და მართლაც...

რათ უნდა რქმეოდა საზოგადოებას „წერა-
კითხვის საზოგადოება“, როცა ბოთლების შენახვა
სხვასაც კარგად შეეძლო და როცა შემოუსავლიან
მამულის პატრონი სხვაც ბევრი იყო საქართველო-
ში, თუმცა ამისთვის განათლების მინისტრის სახელს
არაფინ ირქმევდა.

მაგრამ რა სახელი დაერქმიათ საზოგადოებისა
თვის დიდხანს არ იცოდნენ.

და მხოლოდ უბრალო შემთხვევამ გამოიყვანა
საზოგადოების გამგეობა ამ ათტანელ მდგომარეობი-
დან.

მოხდა კი ასე:

იმ დროს, როცა მთელი გამგეობა შეკრებილი
იყო, ერთი მათგანი კუთხეში იჯდა და ერთი ძვე-
ლი წიგნიდან რაღაც ფურცლებსა ხედა.

გამოირკვა, რომ ძველ ხელნაწერში, ავტო-
რის ხელით მინაწერ პორნოგრაფიასა ჰქონდა ადგი-
ლი.

მაღალ ზნეობის ადამიანთათვის პორნოგრაფია
შეურაცხყოფელია, ეს საზოგადო დებულებაა თა-
ნამედროვე მორალისა.

უფრო მეტად შეურაცხყოფელი იყო ეს პორ-
ნოგრაფია თვით ხელნაწერის ავტორისათვის, რო-
მელიც გამგეობის ერთი წევრის აზრით „მაღალი და
ფაქიზი ზნეობის ადამიანი იყო.“

ცხადია რომ პორნოგრაფიას ავტორის თხზუ-
ლებაში და ისიც საზოგადოების წიგნთსაცავში აღ-
გილი არ ექნებოდა.

პორნოგრაფიის უცაბედმა შეხვედრამ საზოგა-
დოების წიგნთ-საცავში, გამგეობის ზოგიერთ გო-
ნებამახვილ წევრს მთელი იდეა აღუძრა თავში:

ექვი არ არის, რომ პორნოგრაფია სხვა წიგ-
ნებში და ხელნაწერებშიაც მრავლად იქნებოდა.

ხელნაწერები კი აურაცხველი იყო წიგნთ-
საცავში—მაშ აი მთელი ახალი ასპარეზი მოღვაწეობი-
სა, ახალი მიზანი საზოგადოებისა!

აი, რა მოიფიქრეს საზოგადოების წევრებმა და
გადასწყვიტეს:

რათა საზოგადოების სახელწოდება უკეთესად
შეეფერებოდეს საზოგადოების დანიშნულებას, ამო-
იუხიკოს წესდებიდან: „ქართველთა შორის წერა-
კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება“ და და-

ერტვას მას: „ქართველთა შორის პორნოგრაფიის მომსპობი საზოგადოება“.

ამ საფუძვლის ძალით მოკლე ხანში ქართულ ნაბეჭდ და დაუბეჭდავ თხზულებიდან განდევნილი იქმნება პორნოგრაფიული ელემენტი და თუ პორნოგრაფია მაინც გავრცელდა ქართველ ხალხში, საზოგადოება დაპყვეტავს თავის სკოლებს და სამკითხველოებს, რათა წერა-კითხვის შესწავლამ ქართველ ხალხს პორნოგრაფიული ნიჭი არ განუვითაროს.

ფარსმან-ფარუხი.

სოფლის გასაჭირი

ამ სისხლის წვიმების დროს, როდესაც ცხოვრება მეტად საძინელი შეიქმნა უკუფასოვად, სოფელი სულ მივიწყებული დარჩა. რა ხდება ქვეყნად, რა ამბავია მათ შვილებს თავს, რომელნიც ასობითა და ათასობით მამარეს სოფელს, ეს საიდუმლოებაა და სწორედ აქ იმარხება ტრაგედიის ის საძინელი ძარღვი, რომელიც სოფელს უფრო აღასებს, ვიდრე რომელიმე ქალაქს. ვისკენ უნდა იქმნეს სოფლის უურადლება მიქცეული? რა თქმა უნდა, იმისკენ, ვინც რომ სოფლის ჩარადღნად ითვლება: სახელობრ მღვდლისა და მასწავლებლისკენ, რომელთაც უგანებ, წერა-კითხვა მაინც უნდა იცოდნენ. მერე ასრულებენ ამ მისიას ეს სოფლის „განმანათლებლებნი?“ ცოდვად ხუ ჩაგვეთვლება თუ კატეგორიულად განუცხადებ, რომ არა! სოფელი დუთისგანაც მივიწყებულია, ერისგანაც და ბერისგანაც. მთავრით მთელი ქართლი საჩიმიქმოდ, თუ აც მღვდელ-მასწავლებლებში ნახავთ ისეთებს, რომლებიც სოფელს ჩასდგომოდნენ თავში. რა ბრძანებია! უმეტეს ნაწილს გაზუთიც არ აქვს გამოწერილი და ვასაც აქვს, ამასაც თახხაში გაუფენია, რომ თათხები „ზრდილინად“ ჭქანდეთ მოწობილი. ამ გარემოებამ და საზოგადო ინდიფერენტობამ სოფლისადმი დაჰბადა უმარქმედება. სოფლის ვითამდა განმანათლებლებნი“ სასუქ კურატობად გარდაიქცნენ. სოფელს ვინების მეტს არას ჭმარებენ. როგორც ზედმეტი მხალხნი და ცხოვრე ის მინაქაფნი თავიანთ კანში გეღარეტევიან და თავ-ამყებულ მაზურებსაგით სოფელს იკლებენ, ჭლახვენ მათს სპეტაკს ზნე-ჩვეულებას. მე ვიცნობდი და ვიცნობ მრავალ „განმანათლებლებს“, თუ რა საწიზღარ და ბილწ მორიყლებად დათარეშობენ. აი, გუშინ მივიღე ცნობა, თუ როგორ სოფელ აფლავში ადგილობრივ მცხოვრებ დავით ჭიღლაძეს ხანჯლით სასიყ-

ვდილოდ დაუჭრის მღვდელი მექანართვი. ამ სოფელს ზინადად მე ძალიან კარგად ვიცნობ, ვიცნობ ამ გლეხსაც რომლის პატრონებაში ეჭვი არას დროს შემიტანია და არც შემაქვს. მაგრამ მე არა ნაკლებ ვიცნობდი ამ „სულის განმანათლებელ სოფლის მამარეს“ დიდიხანის სოფელი ითმენდა მის ანაყრბასს. დიდი და პატარა შეძრწუნებული იყო მისი საქციელით, განსაკუთრებით როდესაც ან ხათლობაში იყო, ქვალხში თუ ქარწილში. საკმარისი იყო ორი ჭიქა გადაეკრა, რომ სოფლის გავიგებინ დაჭრეოდა და აბლჯარბუნებოდა. ბევრჯელ აუტანია სახრეების სიმწვავე, ძალიან ბევრჯელ, თუმცა თეიცი-ალურად ეს ხმა გარეთ არ გასულა. და აი, სხანს სოფლის მოთმინებასაც ფიადის პირი შევსებია. ერის გამოყდვია თავი და ერის მზგუს „აფუინდრეკების“ დროს ხსენებულ პირს ხანჯალი ჩაუტა ესეთი თვითონობა დასასჯელია, მაგრამ.

მაგალითი საკმარის სურათს იძლევა, რომ სოფელი უმატრონია, სოფელი საძინელებს განიცდის. ვითომდა „განმანათლებლებნი“ უმოქმედობისა გამო სასუქ კურატობად გარდაიქმნენ, ცხოვრებას ზედმეტი მინაქაფად. მათ ჭირისა და სხუელების მეტიარა შეაქეთ რა სოფელად. არა სხანს კანტროლი. არა სხ.ნს შესაფერი ინიციატივა, რამ კაცმა კატური ქედი დაიხუროს, მღვდელმა თავის ჭვარი და სახარება, რომ დაჩაგრული, განიაგებული და ტანჯული სოფელი სასოების გზაზე დააყენოს. სადა ძველ მოძღვართა სიუფარული? სადა წმინდა მუშაობისთვის გატარება? სადა აღამიანი, რომელსაც შეუძლას გაწამებულ სოფელს ეხერგია შეჭმაროს, სინხოგელე? არა, სოფელი განწირულია. სოფელი საძინელების ასბარებად გადაშლიდა. სოფლის ჩვენსკენ გამოწვდილი ხელი უსასობის კვარცხლბეკზე ეხეთქება. და ვინც მიგნიით ცრიალებს, ვინც ასე თუ ისე სოფელს მოფლინებია „მანუკეშებლად“, იმას დავიწყებია თავისი მისია, სოფლის ჭეშმარიტ კურატად გარდაქმნიდა და იმის ნაცულად, რომ გაზუთები კვირაში ერთხელ მაინც წაუციოხთ და „ქვეყნის ამბავი“ გააკებინოს, ანუკემას სოფელი, მას შეაქვს მხოლოდ ერთი ჭირი და ვაუბა...

ქართლელი.

მ რ ე ს ა

„თემის“ მორიგ ნომერში დაბეჭდილი იყო აქვე მოყვანილი ცნობა ქართველ საზოგადოებისაგან დიდად პატივცემულ ეპისკოპოს კირიონზედ და საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიაზედ და გამოთქმული იყო ამის შესახებ გაკვირვება, სათაურში: „დაუჯერებელი ამბავი“:

ეპ. კირიონი

მოსკოვის გ.ზ. „ხაფის“ № 126-ში ვკითხულობთ:

„ეპისკოპოს კირიონს „რეპილიტაცია“ მიანიჭეს. მას იწვევენ დამოუკიდებელ კათედრის დასაჭერად „დასვენების“ შემდეგ.

„ეპისკოპოსი კირიონი „გაწილებული“ იყო საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიის შედგარი დღით, სხვა სიტუციით, რეპილიტაცია არგუნეს ქართველ ეკლესიის დამოუკიდებლობის იდეას.

„სვენ უნდა თანაუგრძნობთ ამას ისევე, როგორც ამას წინააღმდეგობას უნდა გააწვევთ ისკიონს კავკასიის ერის შესახებ.

„დამოუკიდებლობა როგორც ქართულ ეკლესიისა, ისე საზოგადო ცხოვრებისა შიშს ჰკვირდა ჩვენს ბიურკრატიას ურთი და იგივე მიზეზია: კავკასია, — განაუდგ მხარე, კავკასია საეჭვოა, მას არ ენდობოდნენ. ეჭვი ჰქონდათ — სურვილი აქვს „ჩამოგვშარდესა“. მის გამა უნდაც და ავტოკეფალიაც მიანიჭდათ, როგორც „ჩამოშარების“ პირველი ნაბიჯი.

„უნდა აბეჭდოს ბოლო მოუღო ამმა. კავკასიამ დაამტკიცა, რომ ერთის მისწრაფებით სცოცხდებს დიდ რუსეთთან ერთად და უკუა ის რაც დამოუკიდებლობის წინააღმდეგ ჰქონდათ, ჩაიფუშა, დარჩა მხოლოდ ის, რაც შეიძლება იქნას მის სასარგებლოდ.

„ერსა უკვე დაბრუნდა.

„ჯერ მიდგა ეკლესიის დამოუკიდებლობაზე. ეპ. კირიონის მოწვევა ამტკიცებს, რომ ეს საკითხი შორიკი საკითხია“.

შემდეგ გახეთი ამბობს, რომ „ქართული ეკლესია ფრიად თავისებურია როგორც საშქოსოსა და სამღვდელთების მხრით, ისე ტრადიციებისა და შინაგან წესწესობილების მხრით, ამიტომ მოითხოვს სულ სხვა გამგებლობას.

„ეძლევა დამოუკიდებლობა კავკასიის საზოგადოებას; უნდა მიეცეს თვითმმართველობა ქართულ ეკლესიასაც“ დასძენს ად. ად. სუკოჩინის გახეთი.

დაუჯერებელი ამბავი ის იყო, რომ აქამდისაც საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიის იდეა თითქმის რევოლიუციონურ იდეად ითვლება და ამისათვის ხალხიც ისჯებოდა, თორემ გასაკვირველი კი არა სავალალოა, რომ ის იდეა ეკლესიის თავისუფლებისა, რომელიც ასულდგმულებს ყოველ მორწმუნე ქართველს, მარტოდენ შეეძლება გააღვიოს ის ეროვნულ-სარწმუნოებრივი ძალი, რომელსაც მსხვერპლად ეწირებოდნენ საუკეთესო შვილნი ჩვენის ისტორიისა რაც შეეხება კირიონის რეპილიტაციას, ჩვენ არ ვიცით, რამდენადაა იგი ნამდვილი, თუ სადმე რუსეთში გაამწესებენ.

ფრანგების ჯარი ბრძოლის ველზედ ერთობა.

ბ-ნ გრ. დიასამიძის მორიგი „დანოსი“

ჩვენ არ ვიცით ხელის ფათური ბ-ნ გრიგოლისაგან სხვის გულში და ამიტომ არ ვიცით რა ბოროტი განზრახვლებით ხელმძღვანელობდა ბ-ნი „გრუზინი“, როდესაც სწერდა თავის წერილებს „სომხები“, მაგრამ თქმა იმისა, რომ

შეუძლებელია, მართლაც, საზოგადოებრივმა აზრმა ნება დართოს უოველ მოლაზღანდაკე მწერალს თავის ზარად გულის მასაფხანად წერილების წერის დროს შეაფაროს თავი „გრუზინის“, ე. ი. „ქართველს“ სათაყვანო სახელს.

გასაც უკვარს თავის ერი, ვინც მოწადინებულა თავის ერის დიად საცაანადურ იდეალის სქარა განხორციელების საქმეს ემსახურას, ის არ დაუწყებს სხვა ერის, მით უფრო მეზობლის წმინდათა-წმინდას გაწბილებას, ისიც მესამე ზარის უსაგონრად!..

მარტო იმას შეუძლიან, ვინც მართლა მესამე პირთათვის და მესამე პირთა სახელით ლაპარაკობს და ისიც ქართველი ერის პირით. შეიძლება გრ. დიასამიძეს არ მოსწონდეს „გრუზინის“ წერილი, მაგრამ ეს მაინც უფლებას არ აძლევს „დანოსების“ წერას, რადგან ეს პრესისა კი არა, უკანა კარებიდან მოსიარულე ხალხის ხელობა არის.

გრ. დიასამიძე არა მარტო თვითონა სწერს „დანოსებს“, არამედ სხვათა დანოსებსაც აღმოაჩენს ხოლმე და მართლაც სომხურ გაზეთი „ხათაბალაში“ აღმოუჩენია უფრო მდაბალი ხარისხის დაბეზლება პ. გოთუასი ერიციანისაგან. განსხვავება მხოლოდ იმაშია, რომ ერიციანი აბეზლებს ქართველს სომხებთან ე. ი. სხვა ერის შვილს აბეზლებს თავის ერის შვილებთან და გ. დიასამიძე აბეზლებს თავის ერის შვილს, სხვა ერის შვილებთან.

გაზ. „რეზი“ ეხება სკანდინავიის სახელმწიფოთა შორის მოლაზარაკებს და ამტკიცებს, რომ ამ ბატარა ნეიტრალურ სახელმწიფოთა ინტერესები მოითხოვს სამთა შეთანხმების გამაჯგუხებას. ამს უსათუოდ „ახალი ევროპის“ შექმნა მოჭეუება. გერმანიისათვის ახალი ევროპა — ეს მას ჭეკემანიის ქვეშ მეოთხე ევროპა არის, სამთა შეთანხმებას კი სულ სხვა განზრახვა აქვს — ამტკიცებს გაზეთი.

„სამთა შეთანხმებას სულ სხვანაირად აქვს წარმოდგენილი ეს „ახალი ევროპა“. მას განზრახვა აქვს აავსოს იგი ბერძნულ მაგიტიკურ წინასწარ-

ბას საფუძველზე, რომელიც შეუძლებელია გახდეს რომელიმე დიდი სახელმწიფოს ჭეკემანიას და უკვე და ეწინააღმდეგება უკლებლივ მშვიდობიანი და სადი განვითარების განაღტის მანიაკებს.

დამბურადური გაზეთი არც მხოლოდ ამის შესახებ, თუ როგორ მოხდება ეს სასწაულ-მოჭეუება, დამბურადურების ცბიერი განცხადება მისთვის სრულიად საქმარისია, რომ ირწმუნონ იგი. („ახ. აზ.“)

ქ რ ო ნ ი კ ა

ამიერ კავკასიის კოოპერატივების წარმომადგენელთა მეორე ყრ ლობა, რომელიც უნდა მომხდარიყო მომავალ წლის მარტში, მეფის მოადგილის კანცელარიის განკარგულებით ომიანობის გამო გადაიდო სხვა დროისათვის, რომელიც ცალკე იქმნება გამოცხადებული.

სანოვაგე ჯარისათვის. კავკასიის სააბრეშუმო სადგურის შენობაში ჯარისათვის ახმობენ კომბოსტოს და კარტოფილს. უკვე მიღებულია 50,000 ფუთი კომბოსტო და 20,000 ფუთი კარტოფილი.

თბილელობა ჯარისკაცთათვის. ქართულ სას.სამეურნეო საზოგადოების შუამავლობით კავკასიის შინამრეწველობის კომიტეტმა ჯარისკაცთათვის შეუკვეთა წინდები და ხელთათმანები შემდეგ სოფლებში: ლილოში, ნორიოში და მარტყოფში. უკვე დამზადებულია ათასი წყვილი წინდა და ხელთათმანი.

დანმარება ომში გაწვეულ ჯარისკაცთა ოჯახებისა. ქართულ ს.ს. საზოგადოების საბჭომ წარუდგინა მოხსენება თბილისის სათავად-აზნაურო დებუტატთა საკრებულოს იმის შესახებ, თუ როგორ უნდა მოეწყოს დანმარება ომში გაწვეულ ჯარისკაცთა ოჯახებისა იმ თანხით, რომელიც გადადებული აქვს თავად აზნაურობას.

მებაღე-მებოსტნეთა ამხანაგობა. ორთაქალის და კრწანისის მებაღეებმა დააარსეს ამხანაგობა თავიანთ ნაწარმოების გასასაღებლად. ამხანაგობამ უკვე გახსნა საწყობი მებოსტნის ციხის ქვეშ, სადაც იყიდება ყოველგვარი ბოსტნეული ამხანაგობის წევრთა

ბალებიდან. საწყობის გახსნამდე მებაღეები თავიანთ ნაწარმოებს ჰყიდდნენ კერძო ბაყლების დუქნებში (საკომისიო დუქნები), სადაც ერთი-ორად იყვლიფებოდნენ მებაღეები. თუ, მაგალითად, მებაღის მიერ დაიაქში მიტანილი საქონელი იყიდებოდა მანეთნახევრად, ბაყალი მებაღეს უჩენდა მხოლოდ 1 მანეთს და ამ ფულიდან უჭერდა დაიაქს (საკომისიოს). საამხანაგო საწყობის დაარსებით მებაღეებს საშუალება ეძლევათ თავი დაახწიონ ბაყლების ყვლეფას. სამწუხაროდ მებაღეები უნდობლად ეყიდებიან ამხანაგობას, რის გამოც ჯერჯერობით მხოლოდ 10—12 მებაღე იღებს მონაწილეობას ამხანაგობაში.

ფ ა უ ს ტ ი

(გაგრიქლება)

ქალაქელი ქალი. ერთი უყურე ამ კობტა ბიჭებს! ეს კი სწორედ რომ სასირცხვოდ მრჩება: მაგათ შეეძლოთ უკეთესი ამოერჩიათ და ვის დასდევნენ, ვის დასდევნენ რანაირ ქალებს!

მეორე მოსწავლე (ზარეკლს).
ასე ნუ ჰფიცხობი აგერ, უკან ორნი მოგვდევნენ
კარგად ჩაცმულნი; ერთი ჩემი მეზობელია.
მე იმ გოგონას, უნდა გითხრა, ძლიერ მოესწონვარ.

ისინი მძიმედ მოაბიჯებენ
მაგრამ დაბოლოს ჩვენ მაინც თან გაგვიყოლებენ.

პირველი. არა, ძმობილო, მორცხვებისთვის არა მცალიან!
ჰა, ჩქარა თორემ ის ფრინველნი გაფრინდებიან.
რომელი ხელიც შაბათობით ცოცხს ატრიალებს.
ყველაზე ტკბილად კვირაობით მოგიადურსებს.

მოქალაქე. არა, არ მომწონს ეხლანდელი ქალაქის თავი.
და რაკი იქმნა არჩეული, სულ იბერება,
ქალაქისთვის კი რას აკეთებს, არაფერი სჩანს.
განა ყოველდღე უკან-უკან არ მიდის საქმე?

უგონებ მეტად, ვიდრე სხვა დროს, ფულსაც მეტს უთვლი, ვიდრე როდისმე დაგითვისია და რა გამოდნა? **მათხოვარი (მღკრია).**

კეთილნო ყრმანო, ტურფა ასულნო, ლოყა-წითელნო, კობტად მორთულნო, მოიღეთ ჩემზე რამ მოწყალება, შემომსუბუქეთ მით გაჭირვება. ნუ ჩამიტარებთ ამაოდ მღერას ის იშვებს, ვინც კი შესძლებს გაცემას. ის დღე, ყველა რომ დღესასწაულობს, დე, იქმნეს ჩემთვის დღედ სამკალისა!

მეორე მოქალაქე. სხვა უკეთესი კვირა-უქმეს რა უნდა იყოს, თუ არ მსჯელობა ომებსა და ომის ამბებზე, როს იქ, შორს მხარეს, ოსმალეთში ხალხი ერთმანეთს ებრძვის და ჰმუსრავს. ფანჯარასთან ზიხარ, ლუდსა ჰსვამ ჰხედავ, გემები მდინარეში იძირებიან და საღამოთი, როს ჰბრუნდები სახლში კარგ გულზე, ჰლოცავ სიმშვიდეს და დროებას მყუდროებისას.

მესამე მოქალაქე. მეც ასე ვფიქრობ, შეგობარო, სწორედ ასეა: დაე, ისინი ერთმანეთსა თავებს უმტვრევდნენ, დაე, მათ შორის ყველაფერი აწეწილ იყოს, ხოლო ჩვენს სახლში ძველებურად დარჩეს ყოველი.

დღეაბერი (ქალაქელ ქალს).
ვიშ, რა მორთულხარ, მშვენიერო ნორჩო გოგონავ!
აბა, რომელი ყმაწვილი არ გაგიარშიყდეთ?— მხოლოდ ნაკლები სიამაყე! ჰო, ასე, კარგი რაც კი თქვენა გსურთ, შემოძლიან მე მოვიხერხოთ.

ქალაქელი ქალი. ალათი, წამო! საფრთხილოა ამ ჯადოქართან ასე ახდილად სიარულის თუმც მართალია, წმინდა ანდრიას ლამეს მე მან ცოცხლად მიჩვენა

ჩემი მიჯნური მომავალი—

მეორე. მე კი მიჩვენა იგი ბროლში ვით ჯარის-
 კაცი,
 რომელს მრავალი მეგობარი მამაცი ჰყავდა.
 ვათვალიერებ მე მას ირგვლივ, ყოველგან ვე-
 ძებ,
 მაგრამ ამაოდ, მას არა ვსურს ჩემთან შენ-
 ვედრა.

ჯარის-კაცები. ციხე სიმაგრე გალავნიანი,
 ქალი ამაყი, ნაზ-გრძობიანი,
 აი, რა მსურდა დამეპყრო მარად
 საქმე თუმც მეტად გაბედულია,
 მაგრამ ჯილდოც ხომ დიდებულია!
 ხმა საყვირისა მოგვაპოვნინებს
 როგორც სიხარულს, ეგრევე დამხობას;
 ამას ვუწოდებთ იერიშს, ბრძოლას,
 ამას ვუწოდებთ ყველა ცხოვრებას.
 ციხე და ქალი უნდა დაგვნებდეს,
 შრომა თუმც ჩვენი გაბედულია,
 მაგრამ ჯილდოც ხომ დიდებულია.

ფაუსტ და ვაგნერ.

ფაუსტ. გაზაფხულისა ცხოველყოფ მზერას
 მთლად დაუდენია თოვლი, ყინული
 და თავისუფლად ქვემოჩანჩქარებს
 წყარო ანკარა და ნაკადული.
 უკვე მწვანდება
 მინდვრად იმედის ბედნიერება.
 ბერი ზამთარი დასუსტებული
 მკაცრს მთის მწვერვალებს მიეჩქარება.
 იგი იჭიდვან წვრილ ხორხოშელას,
 ვით საფრთხობელა ღონე-მიხდილი,
 ჯეჯილს მოაფენს, მაგრამ მზის სხივებს
 სძულთ დასანახათ თეთრი მანდილი.
 ყველგან ლტოლვაა, აღმოცენება,
 მზეს ვსურს სიკოცხლით ველით ამწვანება.
 რაკი წყლის პირად ამ არე-მარეს
 ჯერედ ყვავილნი არ გადაშლილან,
 მათ ნაცვლად ირგვლივ აღამიანნი
 კობტად მორთულნი, ჰხედავ, გაშლილან.

გაჰხედე ქალაქს ამ სიმალიდგან,
 ხალხი მოილტვის, მოეჩქარება;
 დღესასწაულობს ღვთისა აღდგომას!
 რადგან თვით სდგება, ამ დროს უკოცხლდება.
 ყველა მათგანი დიდი ბატარა
 მზის ცხოველ სხივზე სიამით თბება,
 სულის შემხუთველს ბნელს სახლებიდგან,
 სახელოსნოდგან, ვიწრო სარკმლიდგან,
 ახორხილ ქუჩის შენობებიდგან
 წმინდა საყდრების ბნელ საკნებიდგან
 ვეღლანი მზის სხივს მოუზიდნია.
 და შევბით გარედ გამოფენილან.
 გაჰხედე ერთი, ხალხი რა კოცხლად
 ბაღსა, მინდორს, ბორცვს მოსდებია.
 იმ მდინარესა სიგრძე-სიგანით
 რამდენი ნაფი მოსკურებია.
 ის ერთი თითქმის ჩაძირვას ლამოზს,
 იმდენი სულნი ზედ დასდებიან,
 თვით მთის შორეულს ბილიკებიდგან
 ფერად სამოსში ყრმები სჩნდებიან.
 მესმის, სოფელი თვისის მცხოვრებით
 ჟივილ-ხივილით უკვე ხმაურობს;
 ხალხის ნამდვილი აქ სამოთხეა და წმინდა
 ზეცა.
 დიდი ბატარა აწ კმაყოფილი
 ჰხარობს, ნაფარდობს, დღესასწაულობს
 აქ თვით კაცი ვარ, აღამიანი—
 ნება მაქვს ვაყო ესრეთად მეცა!

ვაგნერ. თქვენთან ბატონო დოქტორო, დიდად სა-
 ამო არის,
 პატივსადები და სასარგებლო ეს სეირნობა,
 მაგრამ მე მარტო ჩემს თავს მათ შორის სულ
 არ გავრევდი,
 რადგან ყოველგვარ სიტლანქისადმი დიდი
 მაქვს მტრობა.
 ეს ქრიამული, საკრავთ წუწუნი, ეს თამა-
 შობა
 მძულს მეზიზღება!
 ღრიანცელობენ, თითქოს ბოროტ სულს ფეხი
 დაედგას

ხალხი რომ ასე გეპყრობათ თქვენ პატივისცე-
მით!

ბედნიერია, ვინც კი ასე თავის ნიჭიდან
ნაყოფს მოიშვის, ჰნახავს ამგვარ სარგებლო-
ბასა.

თქვენზე უთითებს მამა თვის შვილს, ერთი-
ერთმანეთს
ჰკითხავენ თქვენზე, ისწრაფიან თქვენს სანახა-
ვად.

საკრავებს უცებ აჩუმებენ, აღარ ცეკვავენ.

ჩაუვლით გვერდით და ყველანი რიგში დგე-
ბიან

ქუდებს ისვრიან და კოტაღა აკეთა / მხოლოდ
რომ მოგიყარონ მუხლი შეაბლაღ... ვითარცა
მანკა-მანკა შენდანს.

ა. შ.

(შემდეგი იქნება).

რედაქტორ-გამომცემელი

რ. გაბაშვილი.

მიიღება ხელის მოწერა

1915 წ.

ეკონომიკურ და სალიტერატურო

წელიწადი მეთხუთმე.

ქუჩაზე „კლდე“-ზე

წელიწადი მეთხუთმე.

წლიური ფასი ხუთი მან., ექვსი თვით სამი მან.

ცალკე ნომერი ორი შაჰრი.

